

SZÁSZ KÁROLYNAK SZEMERE MIKLÓSHOZ
INTÉZETT LEVELEI. (1862—1877.)*

(Második, bef. közlemény.)

Szabadszállás, 1866. szept. 27.

Miklós! jegyezd meg, úgy irám minap:
«Ha még igérem egyszer, elmegyek» —
Tanúbizonytságot de tenmagad tégy:
Igértém-é? Nem én egy szóval is;
Hallgattam, mint a zabban a haris,
Hiába vártad levelem (ha vártad)
S így vád alá sem foghatsz. Qu. e. d.¹

Nem úgy akartam én. De most, mivel
Megint nyakamba zúdult az a jó
«Homo proponit et Deus disponit»
Már csak kivallom mit tervezgeték.
Miskolczrul (ott ha Lévy Józsinál
— Ki önköltői szárnyát tépte meg
Egy főjegyzői tollért — nyájasan
S vidáman egy napot tölték vala)
Vattára mentem volna. Ott kocsim
A falu-végen hagyva, porlepett
Csizmával, izzadtan kopogtatok
Az Endre² ajtaján. — «Bocsánatot —
Bizonyos ügyben Diós Győrbe kell
Utaznom, — épen a falú alatt
A kerekem ketté tört, valamely
Becsületes polgártárs ide — utalt
Hogy a tekintetes úrnak lesz talán
Egy heverő kerekje; — én Heves-
Megyéből, Tisza-Derzsről — ott lakom,
Kis Péter a nevem, — remélhetem
Bocsánatát, alkalmatlankodásomért — ?»
Megláttam volna, hogy fogad, csikorgó
Taligájából rozzant kereket
Ha kunyorálok, a poéta! Szépen
Festém magamnak a megismerés,
Egymás nyakába borulás, a régi várt
Ölekezés kéjét — s a többi és
A többi. — Hogy fut a szelid Tini
A serdülő szép Margit, halovány
Gézáccka, mind előmbe.. s én zokogva
S mosolyogva őket hogyan ölelem...
És a kerék, az mintha csakugyan
El volna törve, ott áll két napig,
S egyet se fordúl.

Hanván (arra száll
Tovább e képzelet, boldog utazás!)
Három nap ülök a Mihály nyakán,

* Az IK. 1930. évi I. füzetében megjelent első közlemény első levele 1868-ban kelt.

¹ Quod erat demonstrandum.

² Tóth Endre.

S ha kidobással fenyegetne is
 Haragja: folyvást azt örlöm fülébe,
 Hogy nem beteg! beteg testében is
 Nagy lelke ép, magasra szárnyaló,
 Törhetetlen; és látja lángoló
 Szerelmemet: megteszi kedvemért,
 Hogy három nap ne nyögje, sőt ne is
 Érezze kinját. Szép, szelid nejét
 Mosolyra készíttem, visszahiva hü
 Emléke elébe azt a szép időt
 Mídon körünkben Kőrösön valának.
 Iduna élt a kedves kis Juliska¹
 Fürgélkedett. Aranynak még arany
 Kedélye megvolt, s boldogok valánk
 Mindannyian; — mindannyi közt csak én
 Vagyok, hajh, boldoz, boldogabb mint akkor;
 A többi elment, vagy nehéz csapás
 Betegje, néma szomorú, levert!
 Bár oszthatnám meg üdvöm[et] velök!

Most már tehozzád visz a vándorút,
 Miklós! — Nem a kolnában üldögélsz a
 Csürkös hegy oldalán, a szenelő
 Piros lángja mellett, sem a bércz
 Magossait nem járod már habózza,
 Szarvas vagy őz után, — de mit nekem
 Hogy kolna, szüret, szenelő, vadászlak,
 Téged kereslek én csak, semmi mást.
 Itthon vagy? ott is békopogtatok
 S ismétlem a játékot: utazó
 Poéta, Szegfű Aladár vagyok.
 Ki erre járva nem mulaszthatám el,
 Tisztelni honunk egyik koszorús —
 «Ugyan hagyd azt öcsém!» riadsz reám,
 Mig én, tovább nem állhatván, kacagni
 Kezdek s kivallom: voltaképp ki az, ki
 Kebledre dől, és négy nap (látod e
 Progressiót?) nem tágit oldaladtól
 S család körödből, a hová magát
 Befészkelé . . . .

Mindebből semmi sem lett!
 Szép pipafüst közt volt gondolva, — és
 Olylyá lett mint a pipafüst!
 Mondám előbb: az isten «disponit» —
 S azért vagyok pap: hogy fejem lehajtva
 Fogadjam ő felsége rendelését!

A sik alföld habzó kalászu dús
 Vetése, mind egy éjjel elfagyott:
 (Hejh szebb és dúsabb biztató vetés is
 Fagyott el annál e siralmas évben!)
 Inség dül, nincs a népnek kenyere,
 Jajgatva járnak utcáinkon az
 Éhes csoportok. Fiainkat, a
 Jó kenyér-keresőket, az eszeveszett
 Harcz, ezrenként söpörte el. De még

¹ Arany János leánya.

Nem volt elég! most házról házra jár
 Az öldöklő angyal.¹ S mely Izraelt
 Kimélte hajdan, most a hűveket sem
 Kiméli. (A Botond ős dalnokát
 A nagy munkának már Nébó-hegyén
 Vágá ki;² s azt a bájos, édes angyalt,
 Kit nem csupán övéi siratának
 Szívök-szakadva, én is mint barátnét
 Forró könnyekkel váltig siratok!)
 — Itt is, hová az úr beállított
 Kis szőlejebe, dül irtóztaton,
 S naponta tíz-húsz sirba én dobom
 A legelső marok port; híveim
 — Mint a kaszátl a fű rendei
 Tömött sorokba dülnek, köztük én,
 A megvert pásztor: a vigasz szelid
 Szavaival, és a részvét égető
 Könnyével állok. Áldott feleségem,
 Fél, félt naponként szinte mint halottat
 Sirat, de még egyszer se tartta vissza
 Hogy ne tegyem meg a mi kötelesség.
 Forró imánk hiába verdesi
 Törött szárnyaival a bezárt eget:
 Még a csapás nem szűnik; egyre több
 A tátogó sir; (Oh szörnyű, mikor
 Egyszerre tíz koporsó fedelén
 Dördül meg a kemény rög!) és a nép
 Virága vész, az isten angyalának
 Bús szárnyütése kit megcsapkodott!
 A kik szívemhez közelebb: azoktól
 (Ma így dicsekedhettem, holnap valyon
 Elmondhatnám-e még) nem vett adót.
 De nekem is megölt már egy mosolygó
 Édes reményt: — láthatni titeket!
 Mert mikorra szűnik a csapás,
 Akkor legelső: kis lánykáimért
 Fogok röpülni, a kiket nagyanyjok
 Ólébe rejténk a vérengző
 Vad héjú körme elől, de a kikért
 Az édes anyjok (és apjok) szíve
 Már szinte megszakad. S ekkorra már
 Elmúlik a szép ős, s hulló lombja közt
 Mint széttépett ökörnyal, uszdogál
 Az én fantázia-szötte tervem is!...

Azért ne félj! ha késik is barátod,
 Sem azt a sirt, a nyájas dombtetőn,
 Sem azt a törtkedélyű öreget
 (Ezekkel fenyegettél!) nem találja.
 Hanem talál: vidám Anakreon,¹
 Ki ős fürtébe, (már ha volna az is!)
 Rózsát 's borágot mosolyogva fűz,
 S az ifjakat megszegényítve, még
 A régi kódvvel zöngi énekét,
 S vigan kocintja a koszorús pohárt!

Szász Károly.

¹ Az 1866-iki nagy kolera.

² A célzás megfontolását l. az 1869. nov. 7-i levél végén.

Édes Miklósom!

Azt a német közmondást: aus den Augen: aus dem Sinn — melyet te egyszer részint magad, részint szegény Miska nevében szememre vetéltél, már majd majd reád kezdtem alkalmazni, ki nekem levelet, verseket, ördögöt és angyalt meg mi mindent ígértél. Örültél, gondolám, hogy hátad megett az a czudar Pest, hol se szivesség, se barátság, se elv, se becsület, se erdő, se mező, — nem hogy még az ottmaradt szerencsétlenekre való visszagondolással is keserítsd magadat!

De ime, ma adja kezembe N.¹ Miklós (nem is kérdém örömben: hogy jutott hozzá) — leveledet s benne a két verset! Egyik szebb a másiknál, s a levél (jele hogy eszedbe jutottam) mindkettőnél.

Mondod az Ábránd régi a Fülemiléhez új. Csak jól distingváltam én mikor *nem* azt irtam rólad, hogy te most is oly szép verseket csinálsz mint régen, (az olyan udvariasságba göngyölt sóhaj lett volna, hogy bizony már öregszel) — hanem azt: hogy te régebb is oly szép verseket irtál mint most. Mert ez az Ábránd csakugyan oly szép (ha nem szebb) mint a Fülemile. Jőnek mielőbb mindketten, Egyik már a legközelebbi számban.

Nyomdahiba nem lesz bennök, arról én felelek, a mennyire ember valamiről felelhet. Csak azt nyomdahibának ne vedd hogy interpunctiódból egy néhány kettőspontot (:) kihúztam. Tompának is corrigáltam életemben, ez volt vele is örökké a bajom. Nagy elmék közös gyöngesége.

Eötvösnek² leveledből kiirtuk a lapok etc. névsorát, melyekbe irtál. Jó fiú; nagyra veszi szíves üdvözlétedet; s majd rendre-rendre összeirogatja a verseket.

Szegény feleségem azóta ismét beteg volt: hideg lelte megint. De e hónapban kis lánykáim iskolája végződik s Augusztussal mindnyájan szökünk falúra. Octóber vége előtt vissza sem jövünk.

A Vasárnapi Újság már annyira neheztelt rád, hogy semmit sem küldesz neki, hogy azon a ponton volt hogy két rossz, hozzád irt verset, bosszantásodra kiadjon. Szerencséd, hogy bevágtad az utjokat a magad két versével,

Az egyiket az eszelős Medgyes³ irta. Készült benne Zemplénbe, azon feltevésben, hogy Tompa Miska és Lévy is ott vannak. Elfelelte, hogy szegény Miska még Zemplénnél szebb helytt! az elysiumban lakik, s a tokajinál is jobb bort szürcsöl: isteni ambróziát. Én ezt a verset szerencsére nem olvastam, csak N. Miklós beszélte; ki azt ismét szerencsére, elvesztette a zsebéből. — A másikat egy fiatal ember irta, ki téged úgy látszik személyesen ismer. Versét irántad való szeretetből, kikorrigáltam volna s úgy akartuk kiadni.

Leveledet N. Miklós elvitte; s nem tudom nem kellett volna-e benne még valamire válaszolnom; de egy napig sem akartam késni válaszómmal. Szabad lesz pótlólag is írnom ha valamit kifeledektem.

¹ Nagy Miklós a Vasárnapi Újság szerkesztője.

² Eötvös Lajos bibliografus. Ő gyűjtötte össze Szemere Miklósnak a lapokban megjelent költeményeit.

³ Medgyes Lajos ref. lelkész író és költő.

S most, feleségem üdvözlését és ölelését a magaméhoz téve számodra s kedves családod számára, végzem azzal, hogy vagyok

híved
Szász Károly

Pest, 1869. jul. 9.

Kedves Barátom!

Szemere Miklósnak 2; Lévay Józsinak 1; Tompánénak 2; családom különböző tagjainak 5; indifferens embereknek 7, hivatalos 33. — Levélbeli adóságaimnak im ez a statusquója a jelen pillanatban. Azt hiszem nem irigyelendő állapot. Egyszerre nem lehet mindenkinek eleget tenni s e tudatban már egy hete halogatom a sok adósság törlesztésének megadását. De végre is le kell ezt rendre rendre róni — s ezért isten neki ma már neki kezdettem. Első a kinek irtam édes anyám volt, s azt hiszem ez ellen senkinek sem lehet kifogása; vasárnap levén, a hivatalosokat jó lélekkel hagyhatom holnapra a nélkül hogy az államot meglopnám. S így mihamar rákerül a sor az én kedves, de most már rám (képzelem) mennyire boszus öreg Miklósom engesztelésére is.

Oct. 9. és Oct. 27. megválaszolatlan két leveled dátuma; mindenik egy egy verset hozott, amaz «Isten és Ördögöt», ez a «Szárnyaló időt.» Persze a Vas. Ujság még el van látva remeknél remekebb versekkel, hogy ily másodrendű poémák közlé-ével sietni sem kedve, sem szüksége! Nem úgy Miklós! Nem remélve ily hamar másikat, tartogatsuk az Ördögöt új év közeledtére. Most már a Szárnyaló idő jó a közelebbi számban s az Ördög marad azutánra.

Szidod miatta vagy inkább ama másik vers miatt, ennek alkalmából, Eötvöst s Aranyt. Nem azért hogy miniszterem; a kis Eötvöst mentetetnem kell. A részvét könyvéről volt szó, melynek minden párt, minden felekezet, minden kottaia pártolására szüksége volt s azért egyik pártot, egyik felekezetet, egyik kottaeriat sem lett volna eszélyes és hasznos megsérteni benne. Aranyt nem értem; én gondolkozás nélkül kiadtam volna azt a sort: Én csak egyét ismerek. Én Szemere Miklós. — No csak ómen ne legyen a mit fölhoztál s még egy harmadik gyáva szerkesztőre is ne akad. Nem bennem: én sem szerkesztő sem gyáva nem vagyok, hanem kedves Druzsában,¹ ki már szerkesztő s egy kicsit gyáva (az az skropulosus) is... No de majd rábeszélem én, hogy ne csóváltassa a fejét, mint versed olvasásakor tette.

Hogy a küldött variáns sorok közül, egyikben és másikban melyiket teszem: istenemre még most sem tudom; mind jó, s mindenkinek van valami előnye. De mivel rámbíztad, s kétkép egyszerre aktiv nem lehet, hát már csak kiválogatom valahogy.

Igazad van; a Corvinával semmit sem lehet kezdeni, komisz papír, komisz formában. Komisz emberek. Tudod mit ért ő egy ív alatt? 32 lapot. S így (mivel versnek min legy: kicsiny vagy nagy papír, egy lapon 4—5

¹ Nagy Miklós.

strófa jö mindig.) Ő tulajdonkép két ivért akar 40 frtot adni. Süsse meg! hogy csúfabbat ne mondjak rá.

Az ördöghöz a pokolba leszálló francia költő nevét még nem tudtam eruálni, a Föv. Lapokból. Na majd sikerül kitalálnom (vagy inkább meg) megírnom.

S most isten veled. Kuszált levelem magán hordja a bélyegét az elején említett adóssági lajstrom hosszú és fenyegető voltának. — Következik: Lévy J. és Tompáné.

Isten veled, ölel, csókol

hü barátod,
Sz. Károly.

Pest, 1869. Nov. 7.

Kedves Barátom!

Június 20-án irt leveled néhány nap hever asztalomon, míg 28-án Pestre érkezve ott megtaláltam. De csak annyi időm volt hogy elolvashattam; a válasz akkora maradt mikor Pestről ismét kiszabadulhaték. Ez is megtörtént s ime első dolgaime egyike: megköszönöm kedélyes leveledet magam s a belezárt verset a Vas. Ujs. nevében.

Először is Eötvöst illető kérdésedre felelek. A 100 frtot nem csak én teljesen elegendőnek tartom, de úgy vettem észre ő maga is igen meg lesz elégedve vele. S mivel neki 50 frtot már küldöttél, a hátralevő 50-re nézve ne sértsen meg egy bizalmas kérdés. Megengeded-e hogy ezt helyetted sok szép versed elégtelen honoráriuma gyanánt a Vas. Ujs. fizesse ki. Ha meg, V. U. le lesz irántad azzal is kötelezve, nem mintha adóssod lenni verseidért megszűnnék sőt inkább! de legalább azon tehetől meg lesz szabadulva, hogy adósságát leróni még csak meg sem kísérlette. Ird meg tehát nekem akaratodat, s N. M. nagy örömmel fogadja kiegyezíteni Eötvösnek (nevedben) száz forintra az addig adott fáradsági díjat.

S most már rajta! Láss utána az összeszedés, átnézés (esetleg javíthatás) rendezés munkájának, aztán keressünk a gyűjteménynek kiadót, hogy ne csak költeni kelljen költeményeidre, hanem költhess is utánok valamit.

S most leveled egyéb egyes pontjaira. De Vigny Alfréd költeményeit (a költő meg életében kiválogatta egy kötetre) mostanában olvasám én is. Sokan Lamartine-nal és Hugo Viktorral egysorba helyezik, némelyek még fölējök is. Ezt ugyan alá nem írom, de nagy s szép elme s néhány darabja igazán elsőrendű. Regénye «Cinq Mars összeesküvése» szintén egy sorban áll Hugo Notre dame-jával. Óhajtanám, hogy olvasd műveit. Hugo V. könyvét Shaksperről nem olvastam; a mit irsz róla vágyat költött bennem, olvasni; a mit eddig olvastam s hallottam felőle, nem igen csábitott rá. Majd alkalmat veszek magamnak; személyesen győződni meg iránta.

Szemere B. «Apám naplója» — mi az? nem hallottam eddig soha. Az ő Naplóját hihetőleg Sz. Mari k. a. küldte meg neked; én nem tudok felőle. A kisasszony ugy sejtem rám nagyon haragszik; azt hiszi én vagyok az oka, hogy némely róla szóló passusok benne maradtak a Naplóban. Pedig az oka egyedül ő maga. Ő engem (kit sohasem látott sem az előtt sem az után) harmadkéz által fölkeresett, revidéáljam sajtó alá a naplót,

egyedül arra tekintve hogy politikai tekintetből ne ütközzék túlságosan a discretionalis és személyi tekintetbe. De úgy látszik, ő kéziratban el sem olvasta volt, különben könnyű lett volna kijelölnie, ha mi róla szól s neki sem tetszik hogy világ elé bocsáttassék. Neheztelését — azt sejttem — ő maga adatta tudtomra két három ember által is, kik élesen támadtak meg, hogy ezt meg azt, a mi a k. a.-ra vonatkozik, mért hagytam benne a naplóban? A tény, hogy igen igen sok fáradozásomat, -veszedségemet, egy szóval vagy egy sor írással megköszönni nem méltóztatott.

A honvédmeház könyvét még nem láttam s így versedet sem benne. De majd megkapom, elolvasom — s a glossát hozzá előre is köszönöm.

Szép volna, ha azért mert a M. Áll. füzefapetőának [nevezeti,] majd akár te, akár érdekedben más felszólalna. A halhatatlanságot nem Lonkay osztogatja a Parnasszuson s ezt annyira tudja mindenki, hogy a ki az ő itéleteére felszólalás által súlyt fektetne, magát tenné nevetségessé.

Leveled kihuzott sorait fölötte sajnálom s úgy kikargástad (?) pedig, hogy egy szót sem sikerült belőlök kibetűznöm, számot adj róla, miért tetted ezt s mi volt bennök?

Mit a dativus apostroféjáról irsz, egyes esetekben igaz, de ha akarjuk el lehet kerülni a félreértést mindig. Talán nem kellett volna eltörölni; de visszaállítani még bajosabb. Aztán az ily nehézségekben van jó is, kényszerítik az írókat világhosszúra és szabatosságra törekednie.

A «Botond ősz dalnoka» s a «Nébo hegyén» biz ez furcsa kis összeállítás volt. Megkísérlem megmagyarázni. Czuczor, kit a cholera akkor ragadt el, mikor nagy munkájának (a Szótárnak t. i.) befejezésétől csak egy lépésre volt. A képben csak az a hiba, hogy a Botond s a Szótár, két különböző mű van benne összekeverve.

Én ezernyi, ezer hivatali s egyéb bajtól kissé pihenni vonultam ide, hol családom nyaral. De félek itt is alig pár hetet maradhatok nyugodtan! — Szegény apám, a derék öreg, régi szabásu magyar ember nincs többé! . . .

De isten veled. Te jobban megunod hosszú leveletem, mint én a tiedet, melyet gyakrabbinak s mindig két oly hosszúnak ohajtanék. Felelésem ölel. Én pedig ide várom válaszodat. Csókollak, vagyok

igaz barátod
Szász K.

Halas, 1870. július 1.

Levél Szemere Miklóshoz . .

Pest, 1872. június 19.

Miklós! köszöntlek, — mint halni vitt Viadorok Caesart egykor köszönték,
Mondván: «Te morituri salutant!» —
Ellenkezőleg én, nem mint bukandó,
De megbukottat, Miklós, üdvözöllek.
Minap im az utcán járdalék,
Hát itt is, ott is, nagy piros papíron,
«Éljen Szemere Miklós» olvasom.
Éljen! kiáltám jó szívvel reá.

Eljen soká, erőben, ifjúságban
 Jó kedvben, és ne érje meg soha,
 Hogy a borág, mely lantját s homlokát
 Vigan köríti, elfonnyadjon; azt se.
 Hogy hordajából lángoló bora
 A láb(a)szárába szálljon, a mig él.
 Eljen, kiáltám jó szívvel reá.
 De hát — miért is éljen *épen itt*,
 Az utczaparkon, Pest belvárosában,
 Piros papíron, óriás betűkkel,
 Mily apropos-ra éljen? kérdezém.
 Követjelölti, Deák ellenjelöltje.
 De már, a lelkét, *így* még' is ne éljen:
 Ha mindenképen él is, *így* ne éljen!
 Miklós öcsém — (azért nevezlek így
 Hatvanhát évednek daczára, mert,
 Te, köztudat, hogy örök-ifjú vagy,
 Mig én, mikép közönséges halandó
 Szokása, napról napra vénülök;
 S e máj nap is azt mutatja: hogy
 Ősz fürttel is még zsenge ifjú vagy
 Ki császbavaknak könnyen lépre mentél!)
 Miklós öcsém, szólj miért is tetted ezt,
 Vagy mért hagyád tetetni ezt magaddal?

Deák ellenjelöltje! A kinek
 Nagy szíve tiszta gyémánt, jelleme
 Aczéltükör, elméje napvilág.
 Ki egy húsvéti szóval, tetszhalálból
 Támaszta föl s hívott életre, tettre.
 Ki kétfelé osztá történetünket
 S mint második honszerző áll középén
 Az ezredéves ország romjain
 Új ezredévre vetve alapot.
 Kinél nagyobb, bölcsébbet, hivebbet
 Nem terme még e föld, mióta itt
 Árpád hazát nyert s István koronát.
 Kinek nevére áldást mond jelen
 S jövő, örökre, s még az ősök is
 Nyugodtabban alusznak álmukat,
 Mig a jogot, melyért vértettek ők
 Dicső csatában, ő áll védeni.

Miklós! ily ember ellen áll neved
 A csüggeteg szászlókon? — Szánalom
 Lepe meg érted, jó fiú, szivem?
 Hát, gondolám, kinek csak egy hibád van
 Hogy így esetleg balra vitt a szél:
 Csak arra volnál agg korodra jó,
 Hogy mint a Falstaff katonái, egy
 Árkot betöltés, csak ágyú tölteléknek?
 Ki koszorúsán jártál eddig a
 Lantos seregben, dicstelen bukásra
 Adád *ezeknek* jóhangú neved?
 S szeszélyeik szolgájául magad?
 A vak hűhóra, léha biztatásra,
 Mint Curtius beugrol a gödörbe,
 De a gödör veled meg nem telik,
 S kaczagva áll fölötte, a ki látja

A czéltalan s hiú erőlködést,
 Melylyel te, mint egy ujdón Don Quixotte,
 Pánczélosan sisakkal, láncsa szegve,
 A fürge Pegazusról (csattogó
 Patája melynek annyiszor fakaszta
 Pezsgő habu forrást Parnaszszusunkon)
 Most sánta görhes Rosinante-ra ülsz,
 S a bírkanyáj-fölverte por ködében
 Lehetlen álmokat kergetsz, vadúl
 Megeresztett kantárral . . . Mint örülök,
 Hogy nem vagy itt s csupán plakátokon
 Figurál neved. Nem látod a hadat
 (A dícsbe, számba' egyaránt csekélyet)
 Mely téged éljenez; csak ugy magába.
 Hogy meg ne hallják, mily kullogva megy
 Szavazni, önbizatlan, győzelem
 Reménye nélkül, még Ferencz király
 (A páviai rab) nemes szavát sem
 Mondhatva el, hogy «minden elveszett,
 De a becsület meg van mentve!» — Nektek
 Ez a vigasz se jut; dicstelenül
 Buktok ti, egy nagy név s a jó ügy ellen!

Miklós köszöntlek! S kérlek a nagy égre,
 Sok szép dalodra, jó borodra kérlek:
 Térj istenidhez! Vig pohárt emelj,
 Szikrázzék abban bölcsesség bora,
 S az örökifjú kedv zengjen dalodban!
 Mi, lángborod' s dalodól fölhevülve,
 Majd elfeledjük botlásodat
 S fön hangoztatjuk vig refrainidat,
 De ne feledd *te* mái megbukásod.
 S ha még ily tanácsba hívnak; csak köszönd
 Szépen meg és ülj vesztég lúgasodban,
 Melynek fatán vidám borág nevet:
 Mikor keresnek! mondjad nem vagy otthon,
 Elbújva jól, csöndes vadászlakodba,
 A zöld Sátorhely lejtős oldalán.
 Hol nem aludt ki régi szenelőd (?)
 S míg nem fogyott el minden vig dalod
 Melyekkel egykor fölveréd az erdő
 Visszhangjait! — maradj te csöndesen
 S többé ne kísértsd a boszús Apollót
 Nehogy, mint Marsyással, véled is,
 Ugy bánjon egyszer, méltó bosszujában!

Szász Károly.

Édes Miklós!

Csodálkozol, hogy a cím-iraton kezem vonásait fölismerni véled —
 s nem hiszsz szemeidnek, míg a levelet felbontva, a levél alján nevemet
 is meg nem pillantod.

Csakugyan, a te renegát barátod írja, kinek azt jövendölted volt,
 hogy pártszolgálatai jutalm[á]ul miniszteri tanácsos lesz. No aztán öt
 évre meg is kapta a — címét (— elhiheted hogy *nem* kérte.) Különben
 maradt a mi volt, legalább még eddig. S miután hat év óta csak dolgozik,
 de pártszolgálatásokat egyáltalában nem tesz, most talán majd meglesz
 igazi is.

Eh, hagyjuk ezeket a badarságokat!

Régi barátságunk egész elevevényében jutott ma eszembe, mikor Mari leányodnak sógorával¹ egybekeléséhez a kir. dispenzációt aláírtam. Az ilyeneket az államtitkár szokta aláírni rendesen, de Tanárky egy pár hétre szabadságot kapván, aláírásai rám maradtak s így én lehettem szerencsés ez okmányt is aláírni. (A superintendens 100 f. disp. díjt hozott javaslatban; ez a két ecclesiáé lévén, nem mertem lehúzni, bár sokaltam egy kissé.)

Hadd legyek hát én az első, ki kedve; Mari leányodnak, bár ismeretlenül, de őszinte szívből szerencsét és boldogságot kívánok a frigyhez mely előtt immár az utolsó akadály is el van hártva.

S most engedd meg, hogy a te családi dolgodról a magaméra térjek át. Lám, a te nyomdokodon haladok, egyben legalább: hogy nem öregszem meg. Bizonyosága és pedig kézzelfogható s füllel hallható, hogy jún. 21-én kis leányom született; legalább a feleségem esküszik, s tudja manó, magam is hiszem, hogy az enyém. Tizedik gyermekünk (élőnek a 6-dik) s ez sok szegény embernek. De a szegénységnek is van haszna. Ha unokatestvérökhöz vagy sógorukhoz találnak férjhez menni: díjmentesen dispensáltak; s az is valami, ha az ember ingyen jut a boldogsághoz s nem kell még azért is — vámot fizetni.

De ne politizáljunk; mert ebben mi ketten nem érthetünk egyet. Hiszen én, gondolhatod — el vagyok ragadtatva a bank —, vám —, és quota egyezmények által!

Láttad ezt a «Petőfi él» hühót! Egyszer szegény Kemény Zsigó, meg akarván próbálni, valami hír mennyi idő alatt kerüli meg a világot s ér kohlójához vissza, egy reggel a szerkesztőségben valami bolond politikai hírt ejtett el, egy pár bizalmas embere előtt. Mint a ki jól vetett, kiindul aratni, ő is estefelé megindult sétálni a hatvani utcán a színház felé. Jő szembe a színbáztól Dobsa Lajos s hozza nagy sebbel lobból a reggeli hírt Keménynek, hogy «hallotta-e már?» Kemény csak mosolygott de nem mondta: hogyne hallottam volna, hisz én eresztettem szélnek. — No de ez a «Petőfi az olombányában» — eszmét Jókai eresztette meg először mint ábrándot, ezelőtt néhány évvel. Most Erdélyből mint hazugság került vissza, s Jókai és a Hon az első a ki felül neki s igazságnak veszi. Szegény Zsigó, okosabb volt: nem hitte el amit maga híresztelt.

De nem fecsegek tovább; talán ezt sem olvastad el, hiszen a ki írja — csakugyan a te

pártos barátod
Szász Károly.

Budapest, 1877. 3/VII.

Kedves Barátom!

N. Miklós ma nálam volt ebéden s dicsekedve mutatta az épen ma tőled kapott verset, melyet a V. U. jövő számában akar adni. Nem csodálom, hogy siet vele, mikor ily ritka szerencsében részesül. De engem elfogott az irigység, hogy e szép vers csak úgy szó nélkül jöjjön a lapba

¹ Payzoss Andor. Első felesége Szemere Ida volt.

s a közönség kezébe S az jutott eszembe: mily jó volna a Kisz. Társaságot megörvendeztetni vele előbb s azután a V. U. publicumát.

Te ugy is egészen megfellekedel a Kisz. Társaságról és sohasem adsz, küldesz, vagy olvassz semmit.

Nem volnál-e hajlandó megengedni nekem, hogy e verset akár a január 26-ki havi ülésen, akár a febr. 6-ki közgyűlésen felolvassam? föltéve hogy a leveledben kilátásba helyezett feljöveteled Pestre nem épen e dátumok valamelyikére esik s nem volnál hajlandó személyesen magad olvasni föl.

Kérlek, örvendeztess meg engedéllyel.

De az esetben ha megteszed: *rögtön* kérem válaszat, mert ha csütörtökre meg nem érkezik: akkor Miklós adja a verset már a vasárnap-i számban. Látod, hogy én a kést tartom a nyakadra.

Kérem igenlő, vagy tagadó válaszat; s minden esetre maradok Budapest, Vár, 28. sz.

tisztelő barátod

Szász K.

Töredékes levél.¹

Év nélkül Oct. 17/18-án.²

— — — — nyomtatott, betürendes lajstrom után, kézzel után van jegyezve egyenként, azon helytől hány mfd. mindenik állomás. Ez megmutatja Velejtétől Szécsényt vagy Sz. Szállást vagy bármi mást. Nálunk az alföldön van egy példabeszéd: «ha juhász, akaszd!» mert nincs példa, hogy juhász tolvaj ne legyen. De arra sincs, hogy posta expeditor — — —³ ne legyen! Azért jó öklmőknek után hordani a zszindelyt. — Sz. Szálláson csak találomra mondtam az 50 mfdet, de biz a körül lehet; mindenestre sokkal több 20-nál s így 15 xr. Leveled most 10-kros bélyeggel s rá írva 5 meg 5 (amaz pótlék, ez büntetés) = 10 x-ral érkezett, melyet én még akkor is szívesen megfizettem érte, ha az elmaradt 5 xrt netalán becsületes expeditorod lopta volna el.

Említettem, a múlt héten Pesten jártomat. Elfogadott és előadásra kitzűött tragédiám Herodes érdekében jártam. Némi rövidítések kellették rajta, mert minden darabnak előnyére szolgál (a mi közönségünk előtt legalább) ha a javát kihuzzák, t. i. a finomabb vonatkozásokat, lélektani mélyebb vonásokat stb. A hóhéri munkát oly hidegvérrel végeztem, hogy Tóth⁴ — ki a főszerepet adja — s Szigligeti nem győzték csodálni. Még egy más «unicum» is történt e darabommal. Én, a szerző, kívántam előadásának elhalasztását. Igen, mert Oct. 23-ra volt kitzűve s én akkorra fölmehtni nem remélhettem, épen azon okból, amiért szüretedre sem. S azért áttéttem az első előadást, hogy ott lehessek November utolsó felére. Megjárom, ha most mehttem volna s majd ép akkor nem mehtek! —

¹ A levél eleje hiányzik.

² 1865-ből. A levélben említett *Herodes* ugyanis 1866 jan. 10-én került csak színre. *Szerk.*

³ Olvashatatlan szó, talán: tolvaj.

⁴ Tóth József, a Nemzeti Színház híres tragikus színésze.

A megyék nem rendezésének egyedüli oka, mert a császár azt kikötötte; attól félvén, hogy egy s utána több megye el találja kiáltani: nem adózunk, vagy, megtiltjuk az adóbeszedést. Már pedig egész politikai átalakulásunk az új kölcsön szerencsés megköthetésének kockáján fekszik, az pedig a börze és a külföld azon meggyőződésétől függ, hogy Magyarországon bizalom uralkodik a birodalom és az új rendszer iránti. — Én hát D. Ferenczet nem azért hibáztatom, hogy a kormányra mért nem hatott a megyék rendezése érdekében, hanem azért, hogy mért nem hatott a közudatara a megnyugtató érdekében. Kemény Zs. magatartása sem a «Forradalom után» rovatába jő, hanem az ő excentrikus véralkatából s gondolkodásmódjából magyarázható. Félték a dologról nyilván szólni, hogy a külföld észre ne vegye a rosszul rejtett finesse-t.

No, ördög süsse meg a politikát. Egy pohár illatos bor, egy kis három strófás dal, s egy szeretett szem mosolya többet ér Pitt és Deák Ferencz minden állambölcséségénél. Isten áldjon meg, víg dalok költője, jó bor természetője, szerelem barátja; kívánja neked egy rossz bort ivó, de szép asszonyt szerető jó kedélyű poéta

Szász K.

Tieidet csókoljuk.

Közli: PERÉNYI JÓZSEF.

VERSEGHY FERENC EGY ISMERETLEN VERSES REGÉNYE.

A zirci apátság kéziratára 222/95—115. sz. alatt Verseghynek egy eddig ismeretlen verses kéziratát őrizi. Elbeszélő költemény töredéke, s címe: *Égfi Ferenc*, «a Magyar Nemességnek tisztességes multságára megírt mostani történet.» Hexameterekben van írva. Bizonyos, hogy nem készült el belőle több, mint amennyi ránk maradt: az első ének teljesen, 1004 sor s a második ének eleje, 245 sor, ezenkívül csak a részletes tervrajzát készítette el Verseghy. A tervrajz, valamint az elkészült rész alapján joggal nevezhetjük a művet verses regénynek — s ha elkészül, a legnagyobb méretű magyar verses regény lett volna. Olyan gazdagon kiképzett mesét ad elénk a tervvázlat, annyi romantikus fordulatból szövődött volna a cselekvény s úgy telehintette volna reflexiókkal, hogy terjedelme meghaladta volna még a nagy eposzokét is. Ezt igazolja az első ének is, amely a maga 1004 sorával hosszabb akár a homerosi eposzok, akár az *Aeneis* egy-egy énekénél.

A költő *in medias res* vezet. A regény főhőse Égfi Ferenc (az első terv szerint Régfí); a Dunából félholtan menti ki őt Bölcsi (eredetileg Bölcei) aki egy dunamenti faluban tisztartóskodik Marsfi (először Marszfi) óbester birtokán. A birtokos a francia háborúban van; Rósi leányát (eredetileg Rózsí) az intrikus Férgesi kapitányné gondjaira bízta, akinek szintén van egy Rósival egykorú, anyjára ütő leánya, Margita. A folyóból kimentett beteghez siet a falu papja; csatlakozik hozzá Rósi, majd gondjába veszi a beteget, s Égfiiben nagy hála kel a jó leány iránt.